

FUTURE *John Zerzan* PRESENT

La tendència habitual” dels recollectors cacadors “a rebutjar l’agricultura fins que els es imposada de manera absoluta” expressa una divisió entre natura i cultura, ben present a les idees dels Mbouti segons la qual qualsevol que esdevingui vilata, deixa de ser Mbouti. Saben que la banda de recol·lectors cacadors i els pobles de pagesos són societats oposades amb valors antagonistes.

Arriba malgrat tot el moment en que el factor crucial de la domesticació es perd de vista “les poblacions de recol·lectorscacadors de la costa oest d’Amèrica del Nord, coneguts pels historiadors, són atípics en relació amb d’altres recollectorscacadors”. Com diu Kelly, “les tribus de la costa del NordOest trenquen tots els estereotips sobre els recollectors cacadors”. Aquests recollectors cacadors tenien el seu principal mitjà de subsistència en la pesca, presentaven trets aliens com la jerarquia, la guerra i l’esclavatge. Però quasi sempre s’ha oblidat el fet de que conreaven tabac i criaven gossos. Així doncs, fins i tot aquesta celebre “anomalia” comporta trets que la relacionen amb la domesticació. En la pràctica, el ritual abans que res, després de la producció, sembla afermar i afavorir, amb les formes de dominació que l’acompanyen, els diversos aspectes del declinar de la vida humana aparegut després de l’era feliç anterior.

Thomas proporciona altres exemples presos d’Amèrica del Nord, el dels Xoxonis de la Gran Vall i de les tres societats que la componen, els Xoxonis de la muntanya Kawich, el Xoxonis del riu Reese i els Xoxonis de la vall d’Owens. Els tres grups coneixen nivells diferents d’agricultura, marcats per un sentit creixent del territori (o de la propietat) i de la jerarquia, i corresponentse estretament als diferents graus de domesticació.

“DEFINIR” UN món desalienat seria impossible, fins i tot indesitjable, però crec que podem i hauriem d’assajar desemmascarar el nom d’avui dia i com hi hem arribat. Hem pres un mal camí monstruos amb la cultura i de la divisió del treball; hem marxat d’un lloc d’encantament, de comprensió i de totalitat per inai a parar a l’absència en que ens trobem, en el cor de la doctrina del progrés. Buida i cada cop més buida, la lògica de la domesticació, amb les seves exigències de total dominació, ens mostren la ruïna d’una civilització que arruïna tota la resta. Presumir de la inferioritat de la natura afavoreix la dominació de sistemes culturals que no tardaran a tornar la terra en inhabitable.

El postmodernisme ens diu que una societat sense relacions de poder no pot ser més que una abstracció. És una mentida!, al menys si no acceptem la mort de la natura i de tot allò que va ser i que podria ser de nou.

Turnbull ha parlat de la intimitat dels Mbouti i el bosc, i de la seva manera de dansar com si fessin l’amor amb el bosc. En una vida on els éssers són iguals, una vida que no és una abstracció i que s’esforça en mantenir-se encara avui dia, ells

industrial, estructura corporativa (comites, supracomites, federacions... fins arribar a una monstruosa confederació mundial amb el seu comitè mundial) i domini de ILL “comunitat” (o de part d’ella) sobre la persona.

3. Especialment incisiva és la crítica al que alguns d’ells anomenen “anarquisme d’estat”, o l’anarquisme d’aquells que volen heretar el sistema actual, les seves fàbriques, les seves vies i mitjans de comunicació, els seus sistemes de producció alimentària, el seu sistema sanitari, el seu sistema energètic ... sense comptar que en el seu si porten implícita la jerarquia, el poder, la divisió del treball... amb la pretensió de ferne una gestió “anarquista”, llimantne, quan les condicions ho permetin, els aspectes més punyents, aquest és el projecte final de bastants anarcosindicalisme, de molts dels municipalistes, dels defensors (le Rendes

4. No reivindicuem, ni nosaltres, ni tampoc ells, retornar a l’economia dels recol·lectors cacadors, sino avaluar cada aspecte de la tecnocivilització i tenir ben clar el preu a pagar per cada un d’ells, segur que és diferent el preu a pagar per un automòbil que per un WC, per un enllumenat que per un medicament, per relomillo que per una carxofa ... Si volem canviar la societat haurem d’anar fent eleccions, tenint en compte que la elecció final i inicial ha de ser la llibertat total per tot el planeta. La pretensió de que podem conservar, en una societat anarquista, els nivells de consum d’energia i aigua actuals, els nivells de producció de residus de tota mena, la sobreexplotació de sòls, mars i ecosistemes, el nivell de consum de recursos no renovables és com mínim un autoengany.

5. Finalment trobem molt còmode que quan algú ens digui “vosaltres el que voleu és tornar a les caveres!!!” poderli contestar “doncs mira, una mica si!”.

-- SALUT I ANARQUIA Barcelona setembre de 2001.

FUTUR PRIMITIU.

La divisió del treball, que tan ha contribuït a submergir-nos en la crisi mundial del nostre temps, treballa quotidianament per impedir-nos comprendre el origen de l’horror actual. Mary Lecron Foster i d’altres acadèmics afirmen, eufemísticament, que, avui dia, l’antropologia està “amenacada per una fragmentació greu i destructiva”. Shanks i Tilley ens fan resso d’un problema similar “l’objectiu de l’arqueologia no és solament interpretar el passat, sino transformar la manera en com es interpreta en benefici de la reconstrucció social actual”. Evidentment les ciències socials, per si mateixes, s’autoprobibeixen la perspectiva i la profunditat de vista que permetrien una reconstrucció com aquesta. Al capítol dels orígens i del desenvolupament de la humanitat, el ventall de disciplines i subdisciplines cada dia més ramificat antropologia, arqueologia, paleontologia, etologia, etnologia, paleobotànica, etnoantropologia, etc reflecteixen l’efecte reductor i incapacitant de que la civilització ha donat mostres des de les primeres tentines.

La literatura especialitzada pot, malgrat tot, proporcionar una idea altament apreciable, a condició d’abordarla amb el mètode i la vigilància apropiats, a

dels recol·lectors cacadors més rudimentaris. Les dones juguen un paper essencial a l'agricultura tradicional, però no es beneficien d'un estatus en correspondència amb la seva contribució, al contrari del que passa a les societats dels recol·lectors cacadors. Amb l'arribada de l'agricultura, les dones varen ser domesticades igual que les plantes i els animals. La cultura que es va establir per la instauració de l'ordre nou, exigeix la submissió autoritària dels instints, de la llibertat i de la sexualitat. Tot desordre ha de ser perseguit, el que és elemental i espontani ha de ser lligat amb corda curta. La creativitat de les dones i el seu ésser mateix en tant que persones sexuades són aixafats per donar lloc al paper, expressat en les grans religions pàgeses, de la Gran Mare, és a dir, de l'ésser fecund, nutrici, subministrador d'homes i d'aliments.

Els homes de la tribu dels Munduruc, conreadors d'Amèrica del Sud, utilitzen una mateixa fórmula per parlar de la submissió de les plantes i de les dones: "les dones amb la banana". Fins i tot Simone de Beauvoir ha reconegut en l'equivalència aradaphalus el símbol de l'autoritat masculina sobre la dona. Entre els Jivaro de l'Amazònia, un altre grup d'agricultors, les dones són les besties de càrrega i la propietat personal dels homes; "la captura de dones adultes constitueix el motiu de moltes guerres" per aquestes tribus de les planes d'Amèrica del Sud. Així, el tractament brutal i l'aïllament de les dones semblen ser funcions de les societats agrícoles i, en aquests grups, les dones continuen avui dia executant la major part, si no la totalitat del treball.

La cacada de caps és practicada pels grups mencionats més amunt, forma part de la guerra endèmica que lliuren per la possessió de les terres cultivables; la cacada de caps i l'estat de guerra quasi constant existeixen també entre les tribus d'agricultors de les altes planes de Papua Nova Guinea. Les recerques del matrimoni Lenski han arribat a la conclusió de que la guerra és molt rara entre els recol·lectors cacadors, però esdevé extremadament corrent a les societats agrícoles. Com expressa succintament Wilson: "la venjanca, la querrela, la matança, la batalla i la guerra semblen aparèixer amb els pobles domesticats i els caracteritza".

Els conflictes tribals, afirma Godelier, "s'expliquen principalment per la dominació colonial" i no s'ha de considerar que el seu origen resideix "en el funcionament de les estructures precoloniales". És cert que el contacte amb la civilització pot haver tingut un efecte desestabilitzador i provocar una degeneració, però es pot suposar que el marxisme ortodox de Godelier (d'aquí la seva resistència a preguntar-se sobre la relació entre la domesticació i la producció) no és aliè a un judici col·l a aquest. Així se'n pot dir que els esquimals Cooper, que coneixen una taxa significativa d'homicidis al si del seu grup, deuen aquesta violència a l'impacte d'influències exteriors, però cal fer notar que ells crien des de fa molt de temps gossos de trineu.

Arens ha afirmat que, el fenomen del canibalisme és una ficció inventada i estesa pels agents de la conquesta exterior. Però existeixen proves d'aquesta pràctica entre, aquí també, els pobles tocats per la domesticació. Els estudis

la depravació innata de la espècie, aportant així la seva pedra a l'edifici de l'acceptació de la jerarquia i del poder.

Afortunadament un quadre molt més plausible ha acabat per emergir, corresponent a un coneixement global de la vida paleolítica. El repartiment dels aliments ha estat finalment considerat com un aspecte de la vida de les primeres societats humanes. Jane Goodall i Richard Leakey, entre d'altres, han arribat a la conclusió de que aquest ha estat un element clau en el nostre accés a l'estadi d'Homo, fa almenys dos milions d'anys. Aquesta teoria avançada, als inicis dels anys 70 per Linton, Zihlman, Tanner i Isaac, ha acabat essent la dominant.

Un dels arguments convincents a favor de la tesi de la cooperació, contra la de la violència generalitzada i de la dominació dels mascles, és la de la disminució, als primers estadis de l'evolució, de la diferència de talla entre mascles i femelles. El dimorfisme sexual era inicialment molt pronunciat: canins prominents o "dents de combat" en els mascles i canins molt més petits entre les femelles. La desaparició dels grans canins entre els mascles apunta fortament a la tesi segons la qual la femella de l'espècie va operar una selecció a favor dels mascles sociables i compartidors. La major part dels simis actuals tenen el canins més llarg i grossos entre els mascles que entre les femelles, la femella no té elecció.

La divisió sexual del treball és una altra qüestió fonamental en els principis de la humanitat; és acceptada gairebé sense discussions i fins i tot expressada per l'ordre mateix de la expressió cacadors-recol·lectors. S'admet actualment que la recol·lecció d'aliments vegetals, que durant molt de temps es va considerar un domini exclusiu de les dones i d'importància secundària en relació a la cacada, sobrevalorada com una activitat masculina, constituïa la principal font d'aliments. És així que les dones no depenien, de manera significativa, dels homes per alimentar-se, sembla probable que, al contrari de tota divisió del treball, la flexibilitat i el compartir l'activitat era la regla.

Com mostra Zihlman, una flexibilitat general de comportament hauria sigut la característica principal dels primers temps de l'existència humana. Joan Gero ha demostrat que els útils de pedra podien haver sigut utilitzats tan pels homes com per les dones, i Poirier en diu que "cap prova arqueològica recolza la teoria segons la qual els primers humans van practicar la divisió sexual del treball". No sembla que la recerca d'aliments hagi obeït a una divisió del treball sistemàtica, fos la que fos, i és probable que la especialització per sexe es va fer molt tard en el decurs de l'evolució humana.

Així, si la primera adaptació de la nostra espècie va estar centrada en la recol·lecció, quan va aparèixer la cacada? Binford sosté que cap senyal tangible de pràctiques carnisseres indica un consum de productes animals fins a l'aparició, relativament recent, d'humans anatómicament moderns. L'examen al microscopi electrònic de dents fòssils trobades a l'Àfrica oriental indiquen un règim essencialment compost de fruits, igualment l'examen similar d' útils de pedra provinents de Koobi Fora, a Kenya, de 1,5

Berndt ha demostrat la importància entre els aborígens australs de la divisió sexual ritual del treball en el desenvolupament dels rols sexuals negatius, i Randolph fa notar que “l’activitat ritual és necessària per crear tan homes com dones adequats”. No existeix “a la natura cap raó” per la divisió entre sexes, explica Bendre. “Deurien ser creades per la prohibició i el tabú, varen convertir-se en “naturals” mitjançant la ideologia del ritual”.

Però la societat de recol·lectors caçadors per la seva mateixa naturalesa, rebutia el ritual i la seva potencialitat de domesticar a les dones. La estructura (absència d’estructura?) de les bandes igualitàries, fins i tot aquelles més centrades en la cacera, comporta en efecte la garantia de l’autonomia dels dos sexes. Aquesta garantia es basa en que els productes de subsistència estan disponibles per igual per les dones que pels homes, i Cluetmes a mes, l’èxit de la banda depèn de la cooperació fonamentada sobre l’autonomia. Les esferes de cada sexe estan sovint separades d’una manera o altra, però en la mesura en Cluetmes la contribució de les dones és generalment al menys igual a la dels homes, l’igualtat social entre sexes constitueix “un tret major de les societats de recol·lectors caçadors”. De fet, nombrosos antropòlegs han constatat que als grups de recol·lectors caçadors l’estatus de les dones era superior al que tenen en tots els altres tipus de societat.

Per totes les seves decisions, ha observat Turnbull entre els Mbouti, “els homes i les dones tenen igualment veu a l’assemblea, la cacera i la recollida són igual d’importants l’un que l’altre”. Existeix una diferenciació sexual, -sens dubte més marcada que entre els seus avantpassats llunyans “però sense cap idea de superioritat o de subordinació”. Segons Post i Taylor, entre els !Kung, els homes fan de fet jornades més llargues que les dones.

Respecte al tema de la divisió sexual del treball, corrent entre els recol·lectors caçadors contemporanis, caldrà precisar que aquesta divisió no és de cap manera universal. No més del que era a l’època de Tacit, quan escrivia a propòsit dels Fenni de la regió bàltica, que “les dones seguint els seus propis desigs cacen com els homes, i consideren la seva sort millor que la de les altres que es planyen dels treballs dels camps”, o també, quan l’historiador bizantí Procopi descobria, al segle VI, que els Serithifinni de la regió que és actualment Finlàndia “no treballen mai el camp, ni fan conrear a les seves dones, sinó que les dones s’ajunten amb els homes per caçar”.

Les dones tiwi de l’illa Melville cacen normalment, com les dones agta de Filipines. A la societat Mbouti, hi ha poca especialització per sexes. “Fins i tot la cacera és una activitat comuna, fa notar Turnbull, certificant que, entre els esquimals tradicionals, es (o era) una empresa cooperativa portada a terme per tot el grup familiar.

Darwin va descobrir el 1871 un altre aspecte de la igualtat sexual; “entre les tribus totalment bàrbares, les dones tenen més poder per escollir, rebutjar o seduir els seus amants o, i per conseqüència, per canviar el seu marit, del que es podria creure”. Els !Kung i els Mbouti són bons exemples d’aquesta

cervell no es correspon amb la capacitat intel·lectual, el volum cranial de l’Homo erectus és en aquest punt similar als homes moderns del mateix gènere “han d’haver tingut molts comportaments idèntics”.

Com diuen Johanson i Edey: “Si s’ha de comparar a l’Homo erectus dotat d’un més gran cervell a l’Homo v(ili)ens dotat d’un de més petit sense tenir en compte les seves altres particularitats serà necessari permutar els seus noms específics” l’Homo neanderthalensis, que ens hauria precedit directament, posseïa un cervell lleugerament més gran que el nostre. Per tant, aquest malaurat home de neanderthal no es pot descriure’l com una criatura primitiva, tosca en conformitat amb la ideologia bobbesiana dominant, malgrat la seva intel·ligència manifesta, reforçada per una força colossal.

Per altra part, des de fa poc, la classificació mateixa de les espècies ha pres la forma d’una hipòtesi dubtosa. Efectivament, la nostra atenció estava atreta pel fet de que espècimens fòssils procedents de diverses espècies d’Homo “presentessin totes trets morfològics intermedis”, cosa que contradiu, per obsoleta, la divisió arbitrària de la humanitat en categories successives i separades. Fegan, per exemple, ens ensenya que “és molt difícil tracar una frontera taxonòmica clara entre l’Homo erectus i l’Homo sapiens arcaic d’una part, i l’Homo sapiens arcaic i anatomicament modern de l’altra part”. Igualment, Foley nota que “les distincions anatòmiques entre l’Homo erectus i l’Homo sapiens són petites”. Jelinek afirma rotundament que “no hi ha cap bona raó anatòmica o cultural” per separar erectus i sapiens en dos espècies, i en conclou que els humans, des de el paleolític mitjà al menys, poden ser considerats com Homo sapiens”. La formidable enretirada vers el passat de la datació de l’aparició de l’intel·ligència, de la que parlarem més endavant, s’ha de mirar des de la confusió actual sobre el tema de les espècies, a mesura que el model evolucionista pràcticament dominant arriba als seus límits.

Però la controvèrsia sobre la classificació de les espècies no ens interessa més que en relació amb el coneixement (i.e. la manera de viure dels nostres avantpassats. Malgrat el càlcul mínim del que es pot esperar trobar després de milers d’anys, s’entreveu una mica la textura d’aquesta vida i dels seus aspectes, sovint elegants, que varen precedir a la divisió del treball.

El “grapat d’utils” de la regió de la gorja d’Olduvai, fet cèlebre per Leakey, conte “almenys sis tipus d’utils clarament identificables” que es remunten a 1,7 milions d’anys aproximadament. És allà on apareix la destrala “atxeliana” amb la seva bellesa simètrica, que va ser utilitzada durant un milió d’anys. Amb la seva forma de limina, remarcablement equilibrada respira gràcia i facilitat d’ús, per ser un objecte d’una època ben anterior a la simbolització. Isaac ha fet notar que “les necessitats essencials d’utils esmolats poden ser satisfets per les formes diverses engendrades a partir del model “oldovienc” de pedra tallada”, i es pregunta com s’ha pogut pensar que “un escreix de complexitat equival a una millor adaptació”. En aquesta època llunyana, segons marques de tall sobre ossades, els homes es servien de tendons i de

formes concebibles d'expressió de la personalitat. No s'emeta cap judici moral sobre cap aspecte de la personalitat humana com a tal”.

Observant l'estructura social dels Mbuti, Turnbull s'ha sorpres de trobar “un vuit aparent, una absència de sistema intern quasi anarquic”. Segons Duffy, “els Mbuti són naturalment igualitaris: no tenen caps ni reis, i les decisions que concemeixen a la banda són preses per consens”. En aquest tema, com entre tants d'altres, es troba una diferència enorme entre els recollectors cacadors i els pagesos. Les tribus d'agricultors bantus (com els Saga), que rodejant els San, estan organitzats per l'aristocràcia, la jerarquia i el treball, mentre que els San no coneixen altra cosa que l'igualitarisme, l'autonomia i el compartir. La domesticació és el principi que presideix aquesta diferència radical.

La dominació al si d'una societat no és possible sense la dominació de la natura. Per contra, a les societats de recollectors cacadors, no existeix cap jerarquia entre la espècie humana i les altres espècies animals, de la mateixa manera que les relacions que uneixen els recollectors cacadors són no jeràrquiques. És característic, els no domesticats consideren els animals que ells cacen com a iguals, i aquest tipus de relació fonamentalment igualitària ha durat fins l'arribada de la domesticació.

Quan l'allunyament progressiu de la natura va esdevenir dominació social patent (agricultura) no varen canviar solament els comportaments socials. Els relats dels mariners i els exploradors que arribaven a regions “novament descobertes” diuen que ni els ocells ni els mamífers tenien por dels invasors humans. Alguns grups de recollectors actuals no cacaven abans de tenir contacte amb l'exterior, per exemple els Tasadai de Filipines; i si la major part d'aquests supervivents practica la cacera “no es tracta d'un acte agressiu”. Turnbull ha observat que la cacera entre els Mbuti es practica sense el menor esperit aïenat i suscita fins i tot una mena de penediment. I Hewitt ha notat els Ilacos de simpatia que uneixen cacador i cacat entre els Boiximans San que va contactar al segle XIX.

Pel que fa a la violència entre els recollectors cacadors, Lee ha descobert que “els !Kung troben horribles lluitar i troben estúpida la gent que es baralla”. Segons la narració de Duffy, els Mbuti “consideren tota forma de violència entre uns individus amb molt d'horror i de disgust, i no el representen mai en les seves danses o en els seus jocs teatrals”. L'homicidi i el suïcidi, conclou Bodley, són “veritablement excepcionals” entre els placids recollectors cacadors. La naturalesa guerrera dels pobles indígenes d'Amèrica ha estat, sovint, fabricada a pedaç per donar una aparença legítima als projectes de conquesta dels europeus; els recollectors cacadors Comantxes varen conservar les seves maneres no violentes durant segles abans de l'invasió europea, i sols varen esdevenir violents el seu contacte amb una civilització dedicada al pillatge.

Entre nombrosos grups de recollectors cacadors, el desenvolupament de la cultura simbòlica, que va conduir ràpidament a l'agricultura, està lligada, a través del ritual, a una vida social alienada. Bloch ha descobert una cor-

probablement el llenguatge parlat (at menys en bona part del període), ni cap forma de comptabilitat o d'art no havien tingut lloc en la vida humana prehistòrica gràcies a l'existència d'una intel·ligència capaç d'inventar-los.

Voldria manifestar, de passada, el meu acord amb Goldschmidt quan escriu que “la dimensió amagada de la construcció del món simbòlic és el temps”. Com afirma Norman O. Brown, “la vida no s'encotilla ni es situa en el temps històric”, afirmació que considero com una crida del fet de que el temps com a materialitat no és inherent a la realitat, sinó un fet cultural, potser el primer fet cultural imposat a la realitat. És a mesura que evoluciona aquesta dimensió elemental de la cultura simbòlica que s'estableix la separació amb la natura.

Cohen ha avançat que els símbols són “indispensables pel desenvolupament i el manteniment de l'ordre social”. Això implica com indiquen, més precisament encara, moltes proves tangibles que abans de l'emergència dels símbols, la condició de desordre que els fa necessaris, no existia. En una línia analògica, Levi-Strauss ha remarcat que el pensament mític progressa sempre a partir de la consciència d'oposicions vers la seva resolució. Llavors que són els desordres, els conflictes, les “oposicions?”. Entre els milers de memòries i estudis tractant de temes concrets, la literatura sobre el paleolític no proposa quasi res sobre aquesta qüestió essencial. Es podria avançar com hipotesi raonable que la divisió del treball, que passa desapercebuda per la lentitud extrema de la seva progressió, i insuficientment compresa, a causa de la novetat, comença a causar esquerdes ínfimes en la comunitat humana i a suscitar pràctiques nocives cara a la natura. Al final del paleolític superior, fa 15.000 anys, es comença a observar a l'Orient Mitjà una recollecció especialitzada de plantes i una cacera també especialitzada. L'aparició de sobte d'activitats simbòliques (per exemple activitats rituals i artístiques) al paleolític superior és innegable, per als arqueòlegs, una de les “grans sorpreses” de la prehistòria, donada la seva absència al paleolític mitjà. Però els efectes de la divisió del treball i de l'especialització varen fer sentir la seva presència en tant que ruptura de la totalitat de l'ordre natural una ruptura que és necessari explicar.

El que és sorprenent és que aquesta transició cap a la civilització pugui encara ser jutjada com a totalment innocua. Foster, sembla fer-ne l'apologia quan conclou que “el món simbòlic s'ha rebel·lat extraordinàriament adaptatiu. Si no, com l'*Homo sapiens* ha pogut esdevenir materialment l'amo del món?”. Hi ha certament raons, com les que es poden veure en “la manipulació dels símbols, l'essència mateixa de la cultura”, però sembla oblidar que aquesta adaptació va aconseguir iniciar la separació de l'home de la naturalesa, així com la destrucció progressiva d'aquesta, fins a la terrible amplitud actual d'aquests dos fenòmens.

Sembla raonable afirmar que el món simbòlic va néixer amb la formulació del llenguatge, aparegut d'una manera o altra a partir d'una “matriu de comunicació no verbal estesa” i del contacte interindividual. No hi ha consens sobre la data d'aparició del llenguatge, però no existeix cap prova

San del Kalahari i els Hazda d'Àfrica Oriental, on la caca major es mes abundant que en el Kalahari, depenen de la recollecció en un 80% de la seva alimentació. La branca !Kung dels San recollecta mes d'un centenar de vegetals diferents i no presenta cap carencia alimentària. Els seu regim s'assembla al sa i variat dels recollectors-cacadors australians. El regim global dels recollectors es millor que el dels agricultors, la carestia es molt rara i el seu estat de salut es generalment superior, amb moltes menys malalties cròniques.

Lauren Van der Post es va meravellar davant l'exuberància del riure dels San una rialla que surt "del centre del ventre, un riure que no es sent mai entre els civilitzats". Ell jutja que es un senyal de gran vigor i d'una claredat de sentits que aconsegueix encara resistir els assalts de la civilització. Truswell i Hansen haurien pogut dir la mateixa cosa d'un San, que havia sobreviscut a un combat sense armes contra un lleopard, ferit, havia al menys aconseguit ferir l'animal amb les mans nues.

Els habitants de les illes Andaman, a l'oest de Tailàndia, no es sotmeten a cap dirigent; ignoren tota representació simbòlica i no crien cap animal domèstic. S'ha observat igualment entre ells l'absència de l'agressivitat, la violència i la malaltia; les seves ferides guareixen amb una rapidesa sorprenent, i la seva vista, igual que la oïda, es singularment aguda. Es diu que han declinat després de l'intrusió dels europeus a mitjans del segle XIX, però presenten encara trets físics remarcables, com ara una immunitat natural a la malària, una pell suficientment elàstica per no tenir les arrugues que associem a la vellesa, i dents d'una força "increïble": Cipriani conta com ha vist a nois de deu a quinze anys tocar claus entre les mandíbules. Hi ha forces testimonis d'un costum de vigor a Andaman consistent a recollectar la mel sense cap vestit protector: "no els piquen mai. Veientlos, tenia la impressió d'estar en presència d'alguna mena de misteri antic, perdut pel món civilitzat".

De Vries ha fet tota mena de comparacions permetent establir la superioritat dels recollectors-cacadors en matèria de salut, entre elles l'absència de malalties degeneratives i mentals, així com la capacitat de dormir sense dificultat ni molesties. També va notar que aquestes qualitats s'erosiónen poc a poc amb el contacte amb la civilització.

En el mateix ordre d'idees, es disposa de ran nombre de proves no solament del vigor psíquic i emocional dels primitius sino també de la seva remarcable capacitat sensorial. Darwin ha descrit els habitants de l'extrem sud d'Amèrica que vivien quasi nus en condicions de fred extremes. Igualment Peasley ha observat aborígens australians que passaven la nit al desert amb molt baixes temperatures "sense cap mena de vestit".

Levi-Strauss ha explicat la seva sorpresa de saber que una determinada tribu d'Amèrica del Sud poden veure el planeta Venus a pie de dia, proesa comparable a la dels Dogon d'Àfrica del nord que consideren Siriur B com

Grans, "no hi ha gaires dubtes que les diverses formes d'art profà deriven de l'art ritual". Es detecta l'inici d'un malestar, el sentiment de que una autenticitat directa, mes antiga, es a punt de desaparèixer. La Barre te rao al considerar que "l'art, coin la religió neixen del desig insatisfet". Al principi abstracta pel llenguatge, després d'una manera mes orientada pel ritual i l'art, la cultura entra en escena per respondre artificialment a les angoixes espirituals o socials.

El ritual i la magia varen dominar segurament els inicis de l'art (al paleolític superior) i sense dubtes varen jugar un paper essencial, mentre la divisió del treball s'imposava progressivament, en la coordinació i la conducta de la comunitat. En el mateix ordre d'idees, Pfeiffer ha vist en las celebres pintures parietals europees del paleolític Superior el primer metode d'iniciar als nens en uns sistemes socials que ban esdevingut complexes, l'educació va ser llavors necessaria pel manteniment de la disciplina i l'ordre. I l'art podria haver contribuït al control de la natura, per exemple facilitant el desenvolupament d'una noció primitiva de territori.

L'aparició de la cultura simbòlica, transformada per la seva necessitat de manipular i de dominar, ha obert la via a [a domesticació de la natura. Després de dos milions d'anys de vida humana passats respectant la natura, en equilibri amb d'altres espècies, l'agricultura a modificat la nostra existència i la nostra manera d'adaptarnos, d'una manera desconeguda fins llavors. Mai abans una espècie havia conegut un canvi radical tan profund i rapid. L'autodomesticació pel llenguatge, pel ritual i l'art inspira la dominació de plantes i animals que segueix. Apareguda fa sols deu mil anys, l'agricultura ha triomfat rapidament car la dominació engendra per ella mateixa, i exigeix continuament, el seu propi reforçament. Un cop difosa, la voluntat de produir ha esdevingut tant mes productiva quan's exercia eficaçment, i de fet tant mes predominant i adaptativa.

L'agricultura permet un grau creixent de la divisió del treball, crea els fonaments materials de la jerarquia social i inicia la destrucció de l'entorn. Els capellans, els reis, els treballs forcats, la desigualtat sexual, la guerra son algunes de les conseqüències immediates.

Mentre que els humans del paleolític tenien un regim extremament variat, s'alimentaven de varis milers de plantes diferents, l'agricultura va reduir notablement les seves louts d'aprovisionament.

Donada la intel·ligència i el vast saber practic de la humanitat durant l'edat de pedra, hom es pregunta: "perque l'agricultura no ha aparegut per exemple, un milio d'anys abans nostre, en lloc de 8.000 anys solament?" Abans he aportat una breu resposta al formular la hipotesi d'una lenta i insidiosa progressió de l'alienació fonamentada sobre la divisió del treball i la simbolització. Però al considerar les seves desastroses conseqüències, resulta un fenomen espantos. Així, com diu Binford: "la qüestió no es argumentar perque l'agricultura s'ha desenvolupat tan tard, sino perque s'ha desenvolupat tan rapid?". El final del modus de vida recol·lector-cacador ha

Ens varem començar a interessar pels corrents anarquistes de crítica a la civilització, anticivilització o l'etiqueta de moda de primitivistes a rel de la visita d'en John Zerzan a Barcelona l'any passat, i de la torbació que les seves intervencions varen provocar en els altres ponents, especialment una membre d'OXFAM, així varem iniciar en la lectura de “future primitive” i d'aquí a texts de Fredy Perlman, John Moore, Bob Black i d'altres crítics a la civilització.

Venint de la tradició anarquista Barcelonina, ens va sorprendre força la frescor i l'originalitat de molts dels seus plantejaments, fugint de compromisos amb el sistema i de posicions realistes. Encara que no ens identifiquem al cent per cent amb ells (ni amb ningú, ni tan sols entre nosaltres), hi em trobat molts encerts i pensem que el seu coneixement i el seu debat poden ajudar-nos a superar l'estat de prostració de l'anarquisme a ca nostra.

Ens caldrà revisar moltes de les bases que fa un temps eren força sòlides, Kropotkin no es un capdavanter de l'ecologisme, sino un credul progressista, malgrat que l'aportació dels capítols I, II i III de “Mutual aid” siguin una troballa encara avui, fins i tot des de el punt de vista biològic. I no cal dir de tot el llegat d'un determinat anarcosindicalisme, o com diuen alguns crítics de la civilització “anarquisme d'estat”.

Hem tractat de resumir el tema en 4 punts per no allargarnos, recomanem, però, llegir els texts que segueixen a aquest posicionament abans de donar aprovacions o rebutjos:

1. Per nosaltres es molt positiu reivindicar no ja la possibilitat d'una societat diferent, sino reivindicar el fet de que aquesta societat diferent, que ara no existeix per nosaltres, es la nostra veritable societat, que va existir durant desenes de milers d'anys i que va ser anorreada per l'adveniment de la jerarquia, la propietat privada i la divisió del treball. Ens sembla important poder fer front al les alegacions a la condició humana i a que sempre les coses han estat així, i poder argumentar que sols fa uns mil·lenis que vivim amb estat, propietat i jerarquia. En aquest aspecte “future primitive” es un assaig fonamentat, suposem que discutible, però fonamentat.

2. Ens sembla important superar l'optimisme futurista de l'anarquisme, justificable potser fa cent i pico anys, però incompreensible hores d'ara, quan l'escalfament global, la revolució transgènica i l'expansió de la societat tumoral fan del “progrés civilitzat” quelcom més que discutible. No estendre la crítica a les estructures estatals a l'entramat tecnocultural, el que podríem anomenar civilització estat/capital/ jerarquia, es si més no una inconseqüència. En aquest aspecte trobem una bona sintonia amb els grups “green anarchy” (d'Anglaterra, d'Escòcia, d'Oregon i algunes de les posicions d'alguns dels grups de Earth First! (místics apart), aquests grups uneixen crítica ecològica radical amb un rebuig total a la jerarquia, l'estat, el capitalisme i al compromís amb aquest el seu model de societat en llibertat, amb una autonomia individual absoluta, profundament integrada a la natura no deixa de tenir un atractiu molt gran, front l'oferta de treball

condicio de tenir la decisió de travessar els límits. De fet, les deficiències en el pensament ortodox corresponen a les exigències d'una societat cada cop més frustrant. La insatisfacció amb la vida es transforma en desconfiança front les mentides oficials que serveixen per justificar aquestes condicions d'existència; aquesta desconfiança permet així il·lustrar un quadre més fidel del desenvolupament de la humanitat. S'ha explicat llargament la renúncia i la submissió que caracteritzen la vida moderna per les contingències de la "naturalitat humana". Tanmateix, el mite de la nostra existència precivilitzada feta de privacions, de brutalitat i d'ignorància ha acabat per fer aparèixer l'autoritat com un benefici que ens ha salvat del salvatgisme. Encara s'invoca a "l'home de les caveres" i a "l'home de neanderthal" per indicarnos on estariem sense la religió, l'Estat i el treball forcos.

Ara bé, aquesta visió ideològica del nostre passat ha estat radicalment capgirada al curs de les darreres dècades gràcies al treball d'universitaris com Marshall Sahlins. S'ha assistit a un capgirament quasi complet de l'ortodòxia antropològica, de fortes conseqüències. S'admet d'ara en endavant que, abans de la domesticació abans de la invenció de l'agricultura, l'existència humana passava essencialment en l'oci, que descansava en la intimitat amb la natura, sobre una saviesa sensual, font d'igualtat entre sexes i de bona salut corporal. Tal va ser la nostra naturalesa humana durant aproximadament dos milions d'anys, abans de la nostra submissió als capel·lans, als reis i als patrons.

Se'ns ha fet recentment una altra revelació sorprenent, lligada a la primera i donant-li una altra amplitud i que ens mostra el que hem sigut i el que podríem ser. El principal motiu de refus a la visió de les noves descripcions de la vida dels caçadors recol·lectors consisteix, en considerar aquesta manera de viure amb condescendència, com el màxim al que podia arribar una espècie en els primers estadis de la seva evolució. Així aquests que encara propaguen aquesta visió consideren que hi hauria un llarg període de gràcia i d'existència pacífica i que els humans no haurien simplement tingut la capacitat mental per canviar la seva simplicitat per complexitat social i tècnica. S'ha donat un altra cop decisiu al culte a la civilització quan aprenem avui en dia que la vida humana va ignorar durant molt de temps l'alienació i la dominació, però també que, com bé mostrat les investigacions dutes a terme després dels anys 80 pels arqueòlegs John Fowlett, Thomas Wynn i d'altres, els humans de l'època posseïen una intel·ligència com a mínim igual a la nostra. L'antiga tesi de la "ignorància" va ser esborrada d'un cop i els nostres orígens ens apareixien al mateix temps amb una llum nova.

Amb la finalitat de col·locar la qüestió de la nostra capacitat mental en el seu context, és útil passar revista a les interpretacions diverses (i sovint carregades d'ideologia) dels orígens i del desenvolupament de la humanitat. Robert Ardrey pinta un quadre patriarcal i sanguinari de la prehistòria, com bé fet en un grau lleugerament menor, Desmond Morris i Lionel Tiger. En la mateixa direcció, Sigmund Freud i Konrad Lorenz han descrit

d'Hogg, per exemple, revelen la seva presència en certes tribus africanes fundades sobre l'agricultura i modelades sobre el ritual. El canibalisme és generalment una forma cultural de control del caos, en el qual les víctimes representen l'animalitat o tot el que ha de ser domat. És significatiu que un dels grans mites dels habitants de les illes Fidji, "com els fidjians varen esdevenir caníbals", és literalment un conte sobre la plantació, igualment els Aztecs, poble fortament domesticat i sensible a la cronologia, practicava el sacrifici humà com un ritus destinat a calmar les forces rebels i mantenir l'equilibri d'una societat molt jerarquitzada. Com Norbeck ha senyalat, les societats no domesticades, "culturalment empobrides", no coneixen el canibalisme ni el sacrifici humà.

En quant a un dels elements subjacents fonamentals de la violència a les societats més complexes, les fronteres, Barnes, ha descobert que "a la literatura etnogràfica, els testimonis de lluites territorials" entre recol·lectors caçadors són extremadament rars. Les fronteres dels !Kung són vagues i mai vigilades, els territoris dels Pandaram cavalquen els uns sobre els altres, els Hazda es desplacen lliurement d'una regió a una altra, les nocions de frontera i violació de frontera tenen poc sentit o cap entre els Mbuti; i els aborígens d'Australia refusen qualsevol demarcació territorial o social. Una mentalitat fonamentada sobre l'hospitalitat i no sobre l'exclusió.

Segons Kitwood, els pobles de recol·lectors caçadors no han desenvolupat "cap concepció de la propietat privada". Com nosaltres hem fet notar més amunt, a propòsit del repartiment i de la definició dels aborígens per Samson com "poble sense propietat", els recol·lectors caçadors no compareixen pas l'obsessió dels civilitzats per les coses exteriors.

"El meu i el teu, llavor de la discòrdia, no tenen cap lloc entre ells", escrivia Pietro el 1511 a propòsit dels indígenes que va trobar durant el seu viatge de Cristòfol Colom. Segons Post, els Boiximans no tenen "cap sentit de la possessió" i Lee ha observat que no operen amb "cap dicotomia marcada entre els recursos de l'ambient natural i la riquesa social". Com ja hem dit, existeix una línia de demarcació entre la natura i la cultura, i els no civilitzats han escollit la primera.

Existeixen molts recol·lectors caçadors que podrien transportar tot el que necessiten en una sola mà, i que grosso modo moren amb tot el que tenien al venir al món. Va haver un temps en que la humanitat compartia totes les coses; amb la irrupció de l'agricultura la propietat va esdevenir essencial, i una espècie va pretendre posseir tot el món. Ens trobem davant d'una distorsió que la imaginació difícilment hauria pogut concebre.

Sahlins ha parlat d'això d'una manera eloqüent: "els pobles més primitius del món tenen poques possessions, però no són pobres. La pobresa no és una determinada quantitat petita de béns; no és una relació entre mitjans i finalitats, és abans que res, una relació entre les persones. La pobresa és un estatus social. I en tant que tal és una invenció de la civilització".

milions d'anys d'antiguitat mostren que s'utilitzaven per tallar vegetals. La situació "natural" de la espècie era una dicta formada en gran part per aliments vegetals rics en fibra, en contra (le l' alimentació moderna d'alt contingut en matèries grasses i proteïnes animals, amb la seva corrua de desordres crònics. Els nos tres primers avantpassats utilitzaven "el seu coneixement detallat de l'entorn en una espècie de cartografia cognitiva" per procurar-se les plantes que servien a la seva subsistència. Per contra, els testimonis arqueològics de l'existència de cacera no apareixen sino lentament al llarg del temps.

Per altra part nombrosos elements venen a contradir la tesi que manté que la cacera era molt estesa durant cis temps prehistòrics. Per exemple les piles d'ossades on es veia abans la prova de matances massives de mamífers, han resultat, al examinar-les posteriorment, vestigis d'inundacions o de caus d'animals. Segons aquesta nova aproximació, les primeres caceres significatives haurien apa regut fa 200.000 anys, o mes tard. Adrienne Zihlman, va arribar a la conclusió de que "la cacera va apaareixer relativament tard en l'evolució", i "no existia abans dels darrers 100.000 anys". Els investigadors no han trobat proves de caceres importants de grans remugants abans d'una data encara mes propera, al final del paleolític superior, just abans de l'agricultura.

El objectes mes antics coneguts son els utils de pedra tallada de Hadar, a l'Àfrica Oriental. Gràcies als mètodes (le datació precisos, emprats avui dia, s'estima que podrien remuntarse a 3,1 milions d'anys. El principal motiu d'atribuir aquests objectes a la ma de l'home es que es tracts d'utils fabricats amb l'ajut d'un altra util, caracter trobat solament entre els humans en l'estat actual dels nostres coneixements. L'Homo habilis designa el que es creu que es la primera espècie humana coneguda, aquest nom ha estat associat als primers utils de pedra. Els objectes corrents en fusta o en os, menys durables i mes rars en els inventaris arqueològics, eren tambe utilitzats per l'Homo habilis a l'Àfrica i a l'Àsia i testimonien una adaptació "remarcablement simple i eficaç". En aquests estadis, els nostres avantpassats tenien un cervell i un cos mes petit que el nostre, pero Poirier fa notar que "la seva anatomia postcraniana era forca semblant a les dels humans moderns", i Holloway afirma que els estudis de les marques endocràniques d'aquest període indiquen una organització cerebral fonamentalment moderna. Igualment, certs utils de mes de dos milions d'anys d'antiguitat proven el predomini dels dretans, per la manera en que estan tallades les pedres. La tendència a utilitzar prioritariament una ma, es tradueix entre els moderns en trets tipicament humans, son la lateralització pronunciada del cervell i la separació funcional marcada dels dos hemisferis cerebrals. Klein conclou que això "implica quasi amb certesa, capacitats cognitives i de comunicació humanes fonamentals".

Segons la ciència oficial, l'Homo erectus es un altra gran predecessor de l'Homo sapiens; hauria aparegut fa quasi 1,75 milions d'anys, en el moment en que els humans sortien dels boscos per escamparse per les sabanes africanes mes seques i mes obertes. Malgrat que el volum del

autonomia femenina, com ha fet notar Marshall i Thomas. 'Aparentment, les dones canvien de marit cada cop que elles estan insatisfetes del seu company". Marshall ha descobert tambe que la violació es extraordinàriament rara, gairebe desconeguda, entre els !Kungs.

Un curios fenomen concernent a les dones recol·lectores-cacadores, es la seva capacitat d'impedir la prenyesa en absència de tota mena d'anticonceptiu. Diverses hipòtesis han estat formulades i refutades, per exemple que la fertilitat estigui lligada a la quantitat de grassa del cos. L'explicació que sembla plausible es recolza sobre el fet de que els humans no domesticats estan mes en harmonia amb el seu esser físic que nosaltres. Els sentits i els processos biològics dels recol·lectors-cacadors no els son estranys ni se'ls fan grans; el domini sobre la fertilitat es sens dubte menys misteriosa per aquells per qui el cos no ha esdevingut un objecte exterior sobre el que s'actua.

Els pigmeus del Zaire celebren les primeres menstruacions de les noies amb una gran testa de gratitud i de joia. La jove dona experimenta l'orgull i el plaer, i tot el grup demostra la seva felicitat. Per contra, entre els vilatans agricultors, una dona que te la menstruació es considerada impura i perillosa, i se la te en quarantena per un tabú. Draper es va impressionar per les relacions disteses, igualitàries entre homes i dones San, amb la seva suavitat i el seu respecte mutu, tipus de relació que perdura, mentre els San continuen essent recol·lectors-cacadors.

Duffy ha descobert que tots els nens d'un campament Mbouti diuen pare a tots els homes i mare a totes les dones. Els nens dels recol·lectors-cacadors es beneficien de mes atencions i mes cura, mes de temps que els de les famílies nuclears aïllades per la civilització. Taylor ha descrit "un contacte quasi permanent" i amb les seves mares i amb altres adults dels que es beneficien els nens boiximans. Els bebes !Kung estudiats per Ainsworth presenten una precocitat marcada del desenvolupament de les primeres actituds cognitives i motrius. Això s'atribueix tant a la estimulació afavorida per una llibertat de moviments sense traves, com al nivell de calor i de proximitat física entre els pares i els nens.

Draper ha pogut observar que la "competició en els jocs esta practicament absent entre els !Kung", igual que Shostack observa que "els nois i les noies !Kung juguen d'una manera semblant i comparteixen la major part del joc". Ha descobert tambe que no es prohibeix als infants els iocs sexuals experimentals, aquesta situació es parella amb la llibertat amb que els joves Mbouti, durant la pubertat, "es lliuren amb delit i joia a l'activitat sexual preconjugal". I els Zouni "no tenen cap noció del pecat", com diu Ruth Benedict en la mateixa línia d'idees. "la castitat com a manera de viure esta mal considerada ... Les relacions agradables entre sexes no son mes que l'aspecte de les relacions agradables entre humans ... la sexualitat es un fet banal en una vida feliç".

Coontz i Henderson apleguen nombrosos recolzaments de l'idea de que les relacions entre sexes son extremadament igualitàries en les societats

pelt arrancada als cadavers d'animals per confeccionar cordes, sacs i folres. Altres elements fan pensar que pells servien de tapisseria mural i de seient a les caveres, i algues de marfega per dormir.

L'us del foc es remunta a quasi dos milions d'anys i podria haver aparegut abans, si no fos per les condicions tropicals regnants a l'Àfrica en els comencaments de la humanitat. El domini del foc permetia incendiar les coves per eliminar els insectes i escalfar el terra, elements de confort que apareixen ben aviat al paleolític.

Alguns arqueòlegs consideren encara que tots els humans anteriors a l'*Homo sapiens* del que l'aparició oficial es remunta a menys de 300.000 anys son considerablement més primitius que nosaltres, "homes complets". Però a mes a mes de les proves, citades abans, de l'existència d'un cervell anatomicament "modern" entre els primers humans, aquesta inferioritat es veu de nou contradita per treballs recents, demostrant la presència d'una intel·ligència humana acabada quasi des de el naixement de l'espècie humana. Thomas Wynn estima que la fabricació de la destal·lació exigeix un "grau d'intel·ligència característic d'adults completament moderns". Gowlett examina el "pensament operatiu", necessari per l'ús del martell, de la repartició de la força at escollir l'angle de fractura apropiat, segons una seqüència ordenada, i la flexibilitat necessària per modificar el procediment. Ha deduït que eren necessàries capacitats de manipulació, de concentració, de visualització de la forma en tres dimensions i de planificació, i que aquestes exigències "eren comunes entre els primers humans, fa al menys dos milions d'anys, i això és una certesa establerta, no una hipòtesi".

La durada del període paleolític sorpren per la debilitat transformació de les tècniques. Segons Gerhard Kraus, la innovació, "at llarg de dos milions d'anys i mig, mesurada per l'evolució de l'utilatge de pedra és pràcticament nul·la". Considerada a la llum del que ara sabem de la intel·ligència prehistòrica, aquest estancament és especialment desencoratjant per molts especialistes de les ciències socials. Per Wymer, "és difícil comprendre un desenvolupament d'una lentitud tal". Al contrari, a mi, em sembla molt plausible, que la intel·ligència, la consciència de la riquesa que procura la existència de recol·lector caçador, sigui la raó d'aquesta absència marcada de "progrés". Sembla evident, que la espècie ha refusat deliberadament la divisió del treball, la domesticació i la cultura simbòlica fins una data recent.

El pensament contemporani, en la seva salsa postmoderna, nega la realitat d'una divisió entre natura i cultura; malgrat tot, donada la capacitat dejudici dels éssers humans abans de l'esdeveniment de la civilització, la realitat fonamental és que durant un temps molt llarg han escollit la natura en detriment de la cultura. És corrent igualment trobar simbòlic tot gest o objecte humà, posició que, d'una manera general, forma part del rebuig de la distinció entre natura i cultura. Ara bé, és de la cultura coïna a manipulació de formes simbòliques de base del que es tracta aquí. Em sembla igualment clar que ni el temps reificat, ni el llenguatge escrit, ben segur, ni

relació entre els nivells de ritual i de jerarquia. I Woodburn ha establert una connexió entre la manca de ritual i la absència de papers especialitzats i de jerarquia entre els Hazda de Tanzània.

L'estudi de Turner sobre els Ndembou d'Àfrica Occidental ha revelat una profusió d'estructures rituals i de cerimònies destinats a equilibrar els conflictes nascuts de l'enfonsament d'una societat anterior, mes unida. Aquestes cerimònies i aquestes estructures tenen una funció política d'integració. El ritual és una activitat repetitiva; les conseqüències de les reaccions que engendren tenen l'efecte d'un contracte social. El ritual fa comprendre que la pràctica simbòlica, a través de la pertinença al grup i de les regles socials, és indissoluble de la dominació. El ritual nodreix l'acceptació de la dominació, i, com s'ha demostrat sovint, condueix a la creació de rols de comandament i d'estructures polítiques centralitzades. El monopoli de les institucions cerimonials perllonga netament la noció d'autoritat i podria fins i tot ser l'autoritat formal original.

Entre les tribus d'agricultors de Papua, l'autoritat i la desigualtat que ella implica està fonamentada en la participació a l'iniciació ritual jeràrquica o sobre la mediació d'un xaman. Veiem dins el rol del xaman una pràctica concreta on el ritual serveix per a la dominació d'alguns individus sobre el resta de la societat.

Radin ha descrit "la mateixa tendència marcada" entre els xamans i els homesmedecina dels pobles tribals d'Àsia i Amèrica del Nord "a organitzar i desenvolupar la teoria segons la que sols ells estan en comunicació amb el sobrenatural". Aquesta exclusivitat sembla donar-los un poder a expenses dels altres; Lommel ha constatat "un augment de la influència psicològica del xaman desequilibrant la dels altres membres del grup". Aquesta pràctica té implicacions molt evidents sobre les relacions de poder en els altres dominis de la vida, i contrasta amb períodes anteriors on les autoritats religioses estaven absents.

Els Batuque del Brasil tenen entre ells xamans que afirmen dominar certs esperits i tracten de vendre els seus serveis sobrenaturals a clients, d'una manera molt semblant als gurus de les sectes modernes.

Segons Muller, els especialistes en aquest tipus de "control màgic de la natura, acaben naturalment per controlar també els homes". De fet, el xaman és sovint l'individu més influent de les societats preagrícoles, i està en posició de poder institucionalitzar el canvi. Johannessen proposa la tesi segons la qual la resistència a la innovació que era la cultura de la recol·lecció va ser vencuda pels xamans, per exemple entre els indis d'Arizona i de Nou Mexic. Igualment Marquardt suggereix que les estructures d'autoritat ritual han jugat un paper important en la posta en marxa i l'organització de la producció a l'Amèrica del Nord. Un altre especialista en els grups americans ha vist un lligam important entre el paper dels xamans en la dominació de la natura i la posada sota tutela de les dones.

de la seva existència abans de l'explosió cultural de finals del paleolític superior. El llenguatge sembla haver operat com un agent inhibidor, com a mitja de sotmetre la vida a un control més gran, de posar traves a l'onada de sensacions a les que l'individu premodern era receptiu. Vist així, versemblantment s'hauria produït un allunyament, des de aquesta època, de la vida d'obertura i de comunicació amb la natura, en direcció a una vida orientada vers la dominació i la domesticació que seguirien a l'adveniment de la cultura simbòlica. No existeix per una altra part, cap prova definitiva que permeti creure que el pensament humà es, pet fet de pensar amb paraules, el més evolucionat per poc que es tingui la honestat d'apreciar universalment el grau d'acabament d'un pensament. Existeixen nombrosos casos de pacients que havent perdut, després d'una accident o d'una altra degradació del cervell i el sentit de la paraula, compresa la capacitat de parlar silenciosament amb un mateix, són de fet capacs de pensar coherentment de totes les maneres. Aquestes dades ens convencen de que "l'aptitud intel·lectual humana es d'una puixança extraordinària, fins i tot en absència de llenguatge".

En termes de simbolització en l'acció, Goldschmidt l'encerta quan estima que "la invenció del ritual al paleolític superior podria ser l'element estructural que va donar el major impuls a l'expansió de la cultura". El ritual ha jugat el paper d'eix en el que Hodder ha anomenat "el desplegament incessant d'estructures simbòliques i socials" que han acompanyat l'arribada de la mediació social. Es com a mitja de consolidar la cohesió social que el ritual va ser essencial; els rituals totèmics per exemple, reforcen l'autoritat del clan.

Es comença a analitzar el paper de la domesticació, o "doma de la natura" en l'ordenació cultural de la salvatgeria per mitja del ritual. Totes les evidències ens indiquen que, la dona com categoria cultural, a saber, un ésser salvatge o perillós, data d'aquest període. Les figurates rituals de "Venus" apareixen fa 25.000 anys, i semblen ser un exemple de les primeres representacions simbòliques de la dona amb finalitats de representació i de dominació. Més concretament encara, la submissió de la natura salvatge es manifesta en aquesta època per la cacera sistemàtica dels grans mamífers, activitat de la que el ritual es part integrant.

Es pot considerar també la pràctica xamànica del ritual com una regressió en relació amb l'estadi on tots compartien una consciència que avui considerariem extrasensorial. Quan sols els experts pretenen poder accedir a una percepció superior, que era abans de gaudiment comú, s'accentuen i faciliten nous renunciaments a favor de la divisió del treball. El retorn a la felicitat pel ritual es un tema mític quasi universal, amb, entre d'altres joies, la promesa de la dissolució del temps mesurable (la eternitat). Aquest tema del ritual posa el dit sobre la nafra que preten curar, com fa la cultura simbòlica en general.

El ritual com a mitja d'organitzar les emocions, com a mètode d'orientació i de constreïment cultural, governa l'art, faceta de l'expressió ritual. Per

l'estrella més important, una estrella que sols es veu amb telescopis dels més potents. En la mateixa via, Boyden ha descrit la capacitat dels Boiximans per veure, a ull nu, quatre de les Il·lunes de Júpiter.

Al llibre *The Harmless People*, E. Marshall ha explicat com un boixima s'havia dirigit amb precisió vers un punt situat ell una basta planura "sense matolls ni arbres per marcar l'indret", i havia senyalat amb el dit un bri d'erba amb un filament de liana lligat quasi invisible que havia marcat mesos abans, a l'estació de les pluges, quan era verda. El temps havia esdevingut calorós, al tornar a passar per aquell lloc, va obtenir una rel suculenta oil havia marcat amb el seu lligam.

També al desert del Kalahari, Van de Post ha meditat sobre la comunicació dels San amb la natura, parlant d'un nivell d'experiència que es "podria fins i tot anomenar mística. Per exemple, sembla saber que es el que s'experimenta quan s'es un elefant, un lleó, un antílop, un llangardaix, un ratolí, una mantis, un boabab, una cobra o un amarillís, per citar sols alguns dels éssers entre els que viuen". Sembla quasi banal comentar que freqüentment hom es queda bocabadat davant l'habilitat dels recollectors caçadors en seguir una pista desafiant tota explicació racional.

Rohrlich-Leavitt ha notat que "les dades de les que es disposa mostren que generalment els recollectors caçadors no cerquen delimitar un territori propi i marquen un lligam bilocal; ignoren l'agressió col·lectiva i refusen la competència entre grups, reparteixen lliurement els recursos, aprecien l'igualitarisme i l'autonomia personal en el quadre de la cooperació de grup i són indulgents i tendres amb els infants". Desenes d'estudis fan del repartiment i de l'igualitarisme el tret distintiu d'aquests grups. Lee ha parlat de "la universalitat (del repartiment) entre els recollectorscaçadors", igual que l'obra de Marshall ressenya una "ètica de la generositat i de la humilitat" demostrant una tendència "fortament igualitària" entre els recollectorscaçadors. Tanaka en proporciona un exemple típic: "el tret de caràcter més apreciat es la generositat, i el més menyspreat l'avarícia i l'egoisme".

Baer ha reportat que "l'igualitarisme i el sentit democràtic, l'autonomia personal i l'individualització, el sentiment protector i l'instint nodridor" com les virtuts cardinals dels nocivilitzats; i Lee ha parlat "d'una aversió absoluta per les distincions jeràrquiques entre els pobles recollectors caçadors del món sencer". Leacock i Lee han precisat que "tota presumpció d'autoritat" al si del grup "provoca l'enuig o la colera entre els !Kung, com s'havia reportat entre el !Mbuti, els Hazda i dels Muntanyencs Naskapi entre d'altres". "Fins i tot el pare d'una família extensa no pot dir als seus fills i les seves filles el que han de fer. La majoria dels individus semblen actuar segons les seves pròpies regles intemes", ha reportat Lee sobre els !Kung de Botswana. Ingold ha estimat que "a la major part de les societats de recollectors caçadors, han donat un valor suprem al principi de l'autonomia individual", equivalent al descobriment de Wilson d'"una ètica d'independència" que es comuna a "les societats obertes en qüestió". L'antropòleg de camp Radin ha arribat a dir que "en la societat primitiva es deixa camp lliure a totes les

implicat un descens de la talla, de l'estatura i de la robustesa de l'esquelet, i apareix la caries dental, les carencies alimentaries i les malalties infeccioses. S'observa "en conjunt una baixa de la qualitat i segurament de la durada de la vida humana" conclouen Cohen i Aremelagos.

Una altra conseqüència ha sigut la invenció del número, inútil abans de l'existència de la propietat de les collites, les besties i de la terra, que es una de les característiques de l'agricultura. El desenvolupament de la numeració ha fet créixer la necessitat de tractar la natura com una cosa a dominar. L'escriptura era també necessària per a la domesticació, per les primeres formes de transacció comercial i d'administració política. Levi-Strauss ha demostrat d'una manera convincent que la funció primera de la comunicació escrita ha sigut afavorir l'explotació i la submissió, les ciutats i els imperis, per exemple, haurien estat impossibles sense ella. Es veu aquí clarament unir-se la lògica de la simbolització i el creixement del capital.

Conformitat, repetició i regularitat són les claus de la civilització triomfant, reemplaçant l'espontaneïtat, i la descoberta, característiques de la societat humana la que va sobreviure així durant molt de temps. Clark parla de "l'amplitud del temps d'oci" del recol·lector caçador, i en conclou que "Es així i el modus de vida agradable que l'acompanyava, i no les penúries i un llarg treball quotidià, el que explica perquè la vida social va ser tan estàtica".

Un dels mites més vius i més estesos és l'existència d'una edat d'or, caracteritzada per la pau i la innocència, abans de que, alguna cosa, destruís aquest món idíl·lic i ens reduís a la misèria i el sofriment. L'Eden, o qualsevol que sigui el nom que hom li doni, era el món dels nostres avantpassats recol·lectors caçadors; aquest mite expressa la nostàlgia d'aquells que treballaven sense respirar a la gleva, davant d'una vida lliure i molt més fàcil, però ja perduda.

El ric ambient habitat pels humans abans de la domesticació i l'agricultura, avui en dia pràcticament ha desaparegut. Pels rars recol·lectors caçadors supervivents d'avui en dia, sols queden les terres marginals, els llocs aïllats no reivindicats per l'agricultura i la conurbació. Malgrat això, els escassos recol·lectors caçadors que aconseguen encara escapar a les pressions enormes de la civilització, estan en el punt de mira per transformarlos en esclaus (és a dir pagesos, subjectes polítics, assalariats), estan tots influenciats pels contactes amb els pobles exteriors.

Duffy nota així que els recol·lectors caçadors actuals que ha estudiat, els pigmeus Mbouti d'Àfrica Central, han estat aculturats pels agricultors ciutadans dels voltants durant centenars d'anys i, en menor mesura, per generacions de contacte amb l'administració colonial, després neocolonial i amb els missioners. Per tant, sembla que una voluntat de vida autèntica, que ve del fons de les edats persisteix entre ells, "tracteu d'imaginar", demana Duffy, "un modus de vida on la terra, l'allotjament, i l'alimentació són gratuïts, i on no hi ha dirigents ni patrons, ni polítics, ni crim organitzat, ni impostos ni lleis. Calculeu l'avantatge de formar part d'una societat

on tot es reparteix, on no hi ha rics ni pobres i on el benestar no significa l'acumulació de bens materials". Els Mbouti mai han domesticat animals ni conreat vegetals.

Entre els membres de les bandes no agrícoles existeix una combinació remarcablement sana de baixa quantitat de treball i abundància material. Bodley ha descobert que els San (coneguts sota el nom de boiximans) de l'Àrid Desert del Kalahari, al Sud de l'Àfrica, treballen menys i menys hores que els seus veïns agricultors. De fet, en períodes de sequera, es als San, a qui els pagesos s'adrecen per sobreviure. Segons Tanaka, passen "una part extraordinàriament curta del temps per treballar, i la major part per reposar i distreure's", d'altres observadors han notat la vitalitat i la llibertat dels San comparats amb els pagesos sedentaris, així com la seguretat relativa i la manca de preocupacions de la seva vida.

Flood ha remarcat que els aborígens d'Àustralia consideren que "el treball requerit per llaurar i plantar no està gens compensat per les avantatges que aporta". En un pla general, Tanaka ha revelat l'abundància i equilibri dels aliments vegetals en totes les primeres societats humanes així com en totes les societats de recol·lectors caçadors moderns. De la mateixa manera, Festinger parla de l'accés entre els humans del paleolític "a quantitats considerables d'aliments sense gran esforç", afegint que "els grups contemporanis de recol·lectors caçadors se'n surten prou bé, fins i tot quan han estat arraconats vers hàbitats molt marginals".

Com Hole i Flannery han resumit "cap grup sobre la terra disposa de més oci que els caçadors i recol·lectors, que consagren el millor del temps al joc, a la conversació i al relax". Disposen de més temps lliure, afegeix Binford, "que els obrers industrials i agrícoles moderns, fins i tot que els professors d'arqueologia".

Els no-domesticats saben que, com ha dit Veneigen, sols el present pot ser total. Això significa que viuen la seva vida amb una immediatesa, una densitat i una passió incomparablement més gran de com fem nosaltres. S'ha dit que certes jornades revolucionàries valen segles; mentre, "nosaltres contemplem l'abans i el després i sospirem pel que no és...".

Els Mbouti estimen que "amb un present convenientment ple, les qüestions del passat i del futur s'arreglaran elles mateixes". Els primitius no tenen necessitat de records i no donen generalment cap importància als aniversaris ni al recompte de la seva edat. En quant a l'esdevenidor, tenen tants pocs desigs de dominar el que encara no existeix com de dominar la natura. La seva consciència d'una successió d'instantos barrejant-se en el flux i el reflux del món natural, no impedeix la noció de les estacions, però no constitueix pas una consciència separada del temps que els privi del present.

Però encara que els recol·lectors caçadors actuals mengen més ous que els seus avantpassats prehistòrics, els aliments vegetals constitueixen encara l'essencial del seu menú a les regions tropicals i subtropicals. Els